

Izložba u Rotundi američkog Kongresa u Washingtonu u organizaciji Croatian Democracy Projecta, 1992. godina

FOND FOTOGRAFIJA DOMOVINSKOG RATA U HRVATSKOME POVIJESNOMU MUZEJU

Nataša Mataušić
Hrvatski povijesni muzej
Zagreb

Kada je u siječnju 1992. godine na adresu Hrvatskoga povijesnoga muzeja pristigla Preporuka Ministarstva kulture i prosvjete RH o prikupljanju i zaštiti dokumentacije o suvremenim zbivanjima u Hrvatskoj, prema kojoj su muzeji dužni kontinuirano raditi na evidentiranju, prikupljanju, čuvanju i zaštiti trodimenzionalnih predmeta svakodnevne i prigodne uporabe, vojnih odora, oružja, državnih i drugih insignija, fotodokumenata i slično, mogli smo zadovoljno ustvrditi da je Muzej već unaprijed odgovorio na navedene zadaće.¹ Od samog početka rata u Hrvatskoj 1991. godine u okviru Zbirke fotografija, filmova i negativa počeo se prikupljati i stvarati Fond fotografija i video-zapisa Domovinskog rata.

Cilj nam je bio prikupiti što više fotografske građe koja vjerno i neposredno bilježi i dokumentira dramatične trenutke naše suvremene povijesti, bez obzira na kvalitetu njezine tehničke izrade, zastupljenost pojedinih regija, tema ili događaja. Do danas je skupljeno više od 8000 fotografija (originala i reprodukcija) i/ili negativa.² Snimili su ih profesionalni fotografi ali i amateri, prema osobnim željama i sklonostima za bilježenjem pojedinih događaja i njihovih posljedica koje su ostavile neizbrisive tragove u svijesti hrvatskog naroda (prve barikade, odlazak jugo-armije, žrtve rata, izbjeglice i prognanici, razoreni domovi, crkve i muzeji, bolnice, škole, dječji vrtići, uništena industrijska i poljoprivredna postrojenja, prometnice, logori, humanitarne akcije, jedinice Hrvatske vojske u akciji i trenucima odmora, dolazak i smještaj jedinica UNPROFOR-a, obnova porušenih domova i crkava...).

Navedena fotografska građa prikupljena je (i još se prikuplja) na različite načine. Svaki kustos bio je zadužen za određeno područje Hrvatske, a njihova snalazljivost i domišljatost u pronalaženju putova do fotografske i druge građe bila je presudna u stvaranju velikog fonda građe Domovinskog rata. Fotografije su prikupljene:

- poklonima ili otkupom od autora snimljenih fotografija ili sudionika snimljenog događaja (do sada je evidentirano stotinjak različitih autora, od kojih ćemo prema kvantitativnom kriteriju, spomenuti samo neke: H. Knez, T. Ivir, Z. Božičević, M. Kerner, J. Bistrotić, D. Havranek, G. Pichler, R. Brandolica, D. Jelinek, S. Hančić, J. Mimica, S. Černjul, M. Topić, S. Ježina, Z. Kalle, R. Ibršević, M. Brozović, J. Kalčić, D. Kolarec itd.);

- darovnim ugovorima kakve Muzej ima s fotografima S. Kraljem i I. Gjurićem, prema kojima su autori poklonili Muzeju velik broj negativa uz uvjet da ih uvijek mogu koristiti za potrebe izlaganja ili objavljivanja u tisku;

- pregledom i izborom fotografske građe u vlasništvu pojedinih izdavačkih kuća (uz naplatu ili poklonom);

- odlaskom i snimanjem djelatnika Muzeja na terenu: V. Ester i I. Brzoja snimili su posljedice raketiranja Banskih dvora, R. Ivanuš posljedice neprijateljskog djelovanja u Bjelovaru i na osječkom poljoprivrednom aerodromu, ekipa Muzeja snimila je i porušene objekte u Pakracu, Lipiku i Sisku.

Većina ovih fotografija upisana je u posebne knjige evidencije u kojima je uz evidencijski broj dobila i kratki opis: mjesto i vrijeme snimljenog događaja, opis događaja, ime autora, način nabave. Presnimljene su, a negativni uloženi po rednom broju u kutije. Izrađene kontakt-kopije zalijepljene su po istom numeričkom principu u za to posebno izrađene tabloae, koji su uvezani u albume. Albumi omogućuju brz i detaljan pregled fotografske građe, te se koriste za rad sa strankama. Originalne fotografije i originalni negativi pohranjeni su u depou Muzeja, gdje su osigurani određeni fiziološko-kemijski i tehnički uvjeti zaštite (na razini cijelog depoa). Fotografije nisu stručno obrađene, odnosno inventirane. Razlog za to nije samo velika količina novonabavljene građe i brzina kojom je građu trebalo učiniti dostupnom za izlaganje i rad sa strankama, nego i činjenica što do sada nije utvrđen način inventiranja novonabavljene, odnosno stare neinventirane građe. Naime, u bivšemu Muzeju revolucije naroda Hrvatske³ svaka zbirka vodila je svoje posebne knjige inventara, dok su se u bivšemu Povijesnome muzeju Hrvatske svi predmeti, bez obzira na vrstu materijala i zbirku kojoj pripadaju, vodili u istoj knjizi inventara. Kako unutar Muzeja nije formirana zbirka Domovinskog rata, nego je sva skupljena građa razvrstana po zbirkama prema vrsti materijala, fotografsku građu trebalo bi inventirati u zasebnu knjigu inventara unutar Zbirke fotografija, filmova i negativa. Sve fotografije koje i dalje budu pristizale u Muzej, potrebno je nastaviti upisivati u knjigu evidencije, jer ih kustosi zbog velikog broja i zaokupljenosti drugim poslovima neće stići istodobno i stručno obraditi.⁴

Prije inventiranja potrebno je selektirati fotografije i inventirati samo one fotografije koje svojim svojstvima (dokumentarnost, ilustrativnost, posebnost, raritetnost) zaslužuju atribut muzejskog predmeta. Pri tome je važno uzeti u obzir činjenicu da tehnička izrada fotografije utječe na različitu valorizaciju muzejske vrijednosti fotografije, prema kojoj su samo originalni negativ i originalne fotografije muzejski predmeti, a reprodukcije (presnimke originalnih fotografija) samo komparativan muzejski materijal značajan za kompletiranje kartoteke fotografija. Kako muzejska zbirka dobiva svoju stručnu vrijednost i potpunost tek kada je kompletirana potrebnom dokumentacijom, potrebno je prije inventiranja pribaviti što vjerodostojnije informacije o sadržaju fotografija (mjestu i vremenu snimanja, snimljenom događaju i osobama s fotografije, te njezinu autoru i načinu nabave). Pregledom dosad skupljene fotografske građe pokazala se nerazmjernost u fotografskoj zastupljenosti pojedinih područja, tema ili događaja. Na primjer, iz istočne Slavonije (Županja, Bošnjaci), s okupiranih područja ili područja pod zaštitom snaga UN-a gotovo da i nemamo fotografija.⁵ Zbog toga je jedna od prioritarnih zadaća, u cilju što sistematičnijeg prikupljanja fotografske građe, izraditi plan i program prikupljanja kako bismo Fond nadopunili gradom koja za sada nedostaje.

Iako neujednačene u kvaliteti tehničke uzrade, ekspresivnosti sadržaja, estetskoj i umjetničkoj vrijednosti, ove će fotografije protokom vremena, zbog svoje u prvom redu dokumentarne vrijednosti postati dragocjeni historijski predmeti i važni izvori za proučavanje ovog razdoblja naše povijesti. Pri tome treba naglasiti činjenicu da se u povijesnim muzejima fotografija skuplja prvenstveno kao fotodokument, odnosno da su nam od primarne važnosti sve

utvrđene povijesne činjenice sadržane na fotografiji, a odnose se na mjesto i vrijeme snimljenog događaja, sam događaj i snimljene osobe, dok su njezine estetske i eventualno umjetničke vrijednosti, kvaliteta tehničke izrade, identitet snimatelja, dimenzije, dakle podaci o samoj fotografiji, od sekundarne vrijednosti, iako ne i zanemarive. Fotografija kao dokument sadržajnija je i pouzdanija kada je riječ o najkonkretnijim događajima od drugih medija izražavanja, konkretan je odraz svijeta u kojem je nastala i odnosa ljudi prema vremenu u kojem žive. Zbog tih svojih kvaliteta, ona je već i sada nezaobilazna komponenta muzeološkog prikaza suvremenih događaja u zemlji.⁶

Bilješke:

¹ Osim fotografske građe (fotografija, negativa i video-zapisa), prikupljen je i velik broj raznovrsnih predmeta bivše JNA (uniforme različitih rodova vojske, oznake činova, dijelovi vojničke opreme, ordeni, plakete i medalje, tiskana građa, kao i uniforme i oznake vojnika UNPROFOR-a, antiratni plakati i drugi oblici prosvjeda protiv rata, oznake humanitarnih akcija, uniforme i oznake jedinica i činova Hrvatske vojske itd.)

² Na dan 6. prosinca 1994. godine zabilježena je u knjizi evidencije točno 6731 fotografija. Dio preostalih fotografija već je pripremljen za upis: presnimljen je i izrađeni su negativ i kontakt-kopije

³ Hrvatski povijesni muzej nastao je integracijom Muzeja revolucije naroda Hrvatske i Povijesnog muzeja Hrvatske, vidi Zakon o Hrvatskom povijesnom muzeju, objavljen u N.N. br. 27 od 11. lipnja 1991. godine.

⁴ Fond fotografija Domovinskog rata samo je dio velikog fonda skupljene građe Domovinskog rata (vidi bilješku br. 1).

⁵ Razlog za to je u prvom redu u nepostojanju komunikacija s okupiranim područjima.

⁶ Na osnovi prikupljene fotografske građe Muzej je uspješno organizirao ili bio suorganizator brojnih izložaba u zemlji i inozemstvu.

Primljeno: 9. 12. 1994.

SUMMARY

Croatian History Museum Collection of Photographs on the Croatian Homeland War

by Nataša Mataušić

The Croatian History Museum has been collecting the photographic and video material on the subject of Croatian Homeland War since the very beginning of the war in 1991. In the desire to assemble the material depicting the dramatic events of our contemporary history in a true and spontaneous way, the Museum's Collection of Photography, Film and Negative gathered the available material irrespective of its technical qualities, of the events and places it documented. By now the Collection holds more than 8,000 photographs (originals or reproductions) and/or negatives.